

Thema

Fel rood straalt ons tegemoet.
De kleur die in alle culturen en alle tijden het leven symboliseert.

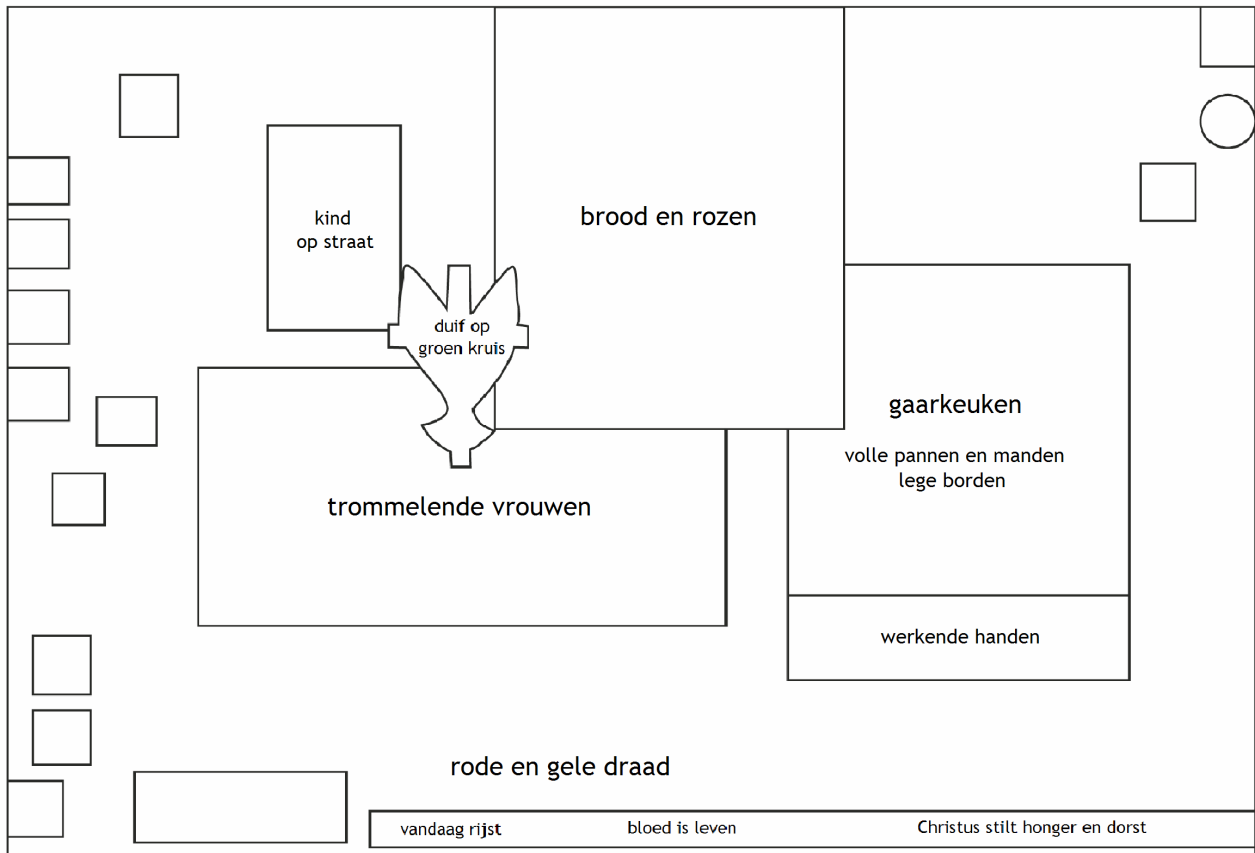
We zien mensen, die hun handen uit de mouwen steken en niet berusten.
Het brood wordt gedeeld,
vrouwen gaan de straat op en slaan op lege potten en pannen
om aandacht te vragen voor hun situatie.

Vele handen zijn actief:
uit volle pannen wordt geschept, manden worden gevuld.

Vrouwen in het Zuiden verbeelden hun droom om het leven door te geven:
krachtig, vol liefde, lichaam en bloed delend met elkaar.
In hun nieuwe wereld voert 'samen delen' de boventoon.

Het doek roept op tot dialoog.
Het thema brood raakt aan vele dimensies van het leven. Liturgisch jaar C.

Overzicht hongerdoek

Kijkrichting

Het doek ziet eruit als het beeldscherm van een computer.

De grote geopende 'vensters'
geven een concrete kijk op het thema honger
en de strijd tegen de honger.

We starten bij de geopende 'vensters',
daarna laten we de overige afbeeldingen
op het 'bureaublad' de revue passeren.

De kleine afbeeldingen -*icoontjes*- langs de rand
geven allerlei aspecten van het thema honger weer.

Verder kijken

De geopende vensters

Kind op straat

Dit kind wil onze aandacht vestigen op de dramatische hongersnood in de wereld. Kinderen in het bijzonder worden getroffen door de honger, terwijl er wereldwijd voldoende voedsel is voor iedereen. Een schandaal dat mensen over de hele wereld tot protest moet aanzetten.

Deze afbeelding sluit aan bij het thema brood. In dit verband verwijst het naar lichamelijk welzijn van de mens. Brood is eten en eten is een mensenrecht. Als we zeggen dat God er voor zorgt, dat mensen brood kunnen eten, dan bedoelen we, dat wij verantwoordelijkheid hebben om elkaar brood te geven.

Als iemand honger heeft, geef je brood en geen stenen. (Mat. 7,9)

Het mooiste verhaal daarover is het mannaverhaal. (Ex. 16)

Het volk in de woestijn had honger en gaf God de schuld.

Als voorbeeld van verantwoordelijkheid nemen, beantwoordt God het geklaag met manna, dat zij kunnen eten totdat zij in het beloofde land zijn.

Talrijk zijn de plaatsen in de bijbel waarin wordt benadrukt, dat er een absoluut materieel minimum -voedsel dus- aan niemand onthouden mag worden, zelfs niet aan misdadigers. (2 Kon. 6,22) Het brood heeft hier dus de betekenis van broodnodig: zonder brood -voedsel- kan een mens niet leven.

Trommelende vrouwen

Deze vrouwen staan voor de protestbewegingen, de mensenrechten en in het bijzonder het recht op voedsel.

Zo eisen bijvoorbeeld de landloze boerinnen en landarbeidsters in Brazilië van hun president, toegang tot gunstige kredieten en een brede alfabetiseringscampagne.

Alleen zo worden de voorwaarden vervuld om in hun eigen levensonderhoud te voorzien.

Het voedsel is slecht verdeeld.

Sommigen hebben veel meer dan ze nodig hebben, anderen komen iedere dag weer te kort.

In de bijbel hebben de profeten hier met nadruk op gewezen: er is een verband tussen het brood delen en het leven met elkaar delen. Brood delen staat symbool voor het doen van gerechtigheid in de breedste zin van het woord: van zorg voor individuele mensen in de marge tot de zorg voor een samenlevingstructuur waarin voor iedereen een plaats is. Dat pleidooi houden de vrouwen met hun potten en pannen: *‘Wij willen ook wat te vertellen hebben. We willen ook wat te zeggen hebben over de opbouw van een betere wereld!’*.

Gaarkeuken: volle pannen en manden - lege borden - werkende handen

Een bovenaanzicht: volle pannen en lege borden.

Ze wijzen op de oneerlijke verdeling van voedsel.
Ze staan eveneens voor de basisinitiatieven,
die proberen een bijdrage te leveren om de lege borden te vullen.

In de gaarkeukens van Latijns-Amerika zijn het moeders,
die voor de armsten van de armsten,
het dagelijkse brood tegen kostprijs bakken.
De gaarkeukens maken het wonder van het delen waar.
Denk aan het verhaal van de vijf broden en de twee vissen.
(Lucas 9,10-17) Er bleven twaalf korven over!
Wie deelt en kiest voor genoeg, vindt de weg naar overvloed.

Jezus zelf is daar een voorbeeld van.
Hij ging daarbij tot het uiterste door zelfs zijn leven te delen:
de graankorrel die sterft in de aarde, brengt veel vrucht voort. (Joh. 12,24)
Jezus profeteerde niet alleen, Hij voegde de daad bij het woord.
Dat is wat Hem fundamenteel onderscheidt van alle andere profeten.
Zijn voorbeeld inspireert mensen in het Zuiden tot navolging.
Deze navolging wordt zichtbaar in de vele basisinitiatieven
in Latijns-Amerika en ver daarbuiten.

De Latijns-Amerikaanse gaarkeukens zijn daar een voorbeeld van.

De gaarkeukens zijn een belangrijke plaats in Latijns-Amerika:

- ♦ plaats van ontmoeting voor wie het eten klaarmaken;
- ♦ plaats van ontmoeting voor wie er komen eten;
- ♦ oefenplaats om in samenwerking met elkaar iets zinvol en betekenisvol tot stand te brengen;
- ♦ kans en gelegenheid om pijn en dromen te delen met elkaar;
- ♦ kans en gelegenheid om te ontdekken, dat je niet alleen staat in je ellende;
- ♦ gelegenheid om samen te zoeken naar wegen, die leiden naar duurzame levensvreugde;
- ♦ plaats om je lege maag te vullen;
- ♦ voorbeeld bij uitstek van de onlosmakelijke samenhang tussen materiële en immateriële levensbehoeften.

Onderaan drie manden met rijst, waar mensen van verschillende kleuren van eten.

Tegen een groene achtergrond zijn onderaan handen afgebeeld.

Ze zijn een teken van hoop,
dat alle mensen, ongeacht hun huidskleur,
in zulke omstandigheden zullen leven,
dat ze zelf in staat zijn hun manden te vullen
en in hun dagelijks levensonderhoud te voorzien.

De rijst staat symbool
voor het basisvoedsel
voor een groot deel
van de wereldbevolking.

Brood en rozen

Brood en rozen verbeelden woorden van het Onze Vader: 'Geef ons heden ons dagelijks brood' (Mat. 6,9-15).

Voor de maaksters van het doek klinken hierbij ook de woorden mee uit Deut. 8,3
*-Een koninkrijk waar rozen bloeien,
een koninkrijk van liefde en gemeenschap,
gerechtigheid en delen, vrede en duurzaamheid-*
en Mat. 4,4
*-Niet van brood alleen leeft de mens,
maar van alles wat uit de mond van God voortkomt-.*

Met deze bede verklaren de maaksters van het doek, dat de armen het recht op dagelijks brood op tafel hebben. Een goddelijk recht, zoals paus Johannes Paulus II voor 1 miljoen mensen in Lima betoogde.

Dat we nog ver verwijderd zijn
van de toepassing van dit recht,
laten de lege borden
rechts op het doek zien.

De rozen als tekens van liefde, solidariteit en gerechtigheid weerspiegelen in de samenlevingsprojecten die op het hongerdoek staan afgebeeld.

Het brood en de wijn op deze afbeelding verwijzen naar Gods zegen. In het Nederlands kennen we de bijbelse uitdrukking 'op water en brood staan' (Num. 21,5). Deze uitdrukking verwijst juist naar het absolute bestaansminimum. In het delen van brood en wijn tijdens het Laatste Avondmaal gaf Jezus zijn leerlingen 'een bewijs van zijn liefde tot het uiterste toe'. (Joh. 13,1)

De handen bovenaan zijn de handen van Jezus.

De opstanding bewijst dat liefde, waarin je tot het uiterste durft te gaan, sterker is dan de dood. Wie kiest voor het leven delen op een manier zoals Jezus brood *-lichaam-* en wijn *-bloed-* deelde, zal materieel en immaterieel, individueel en structureel in overvloed leven. De dood zal geen vat op die mens hebben.

Zo iemand was bijvoorbeeld Elisabeth van Thüringen: een welgestelde vrouw die het brood deelde met de armen. Ze verstopte broden onder haar mantel. Bij haar aanhouding door soldaten waren de broden veranderd in rozen.

De rozen in dit fragment geven dus aan, dat het bij het Laatste Avondmaal om meer ging dan alleen het samen eten en drinken. Lichaam *-brood-* en bloed *-wijn-* staan voor alles wat een mens nodig heeft, zijn materiële en immateriële behoeften. Beide behoeften horen onlosmakelijk bij elkaar. Het gaat om de hele mens en niet alleen om zijn lichamelijke en zijn materiële behoeften.

De icoontjes

De levensboom

De levensboom biedt de vele wegen van het leven aan.
Het is de boom die bij dwaalsporen en doodlopende wegen
aanzet tot omkeren
en op zoek gaan naar nieuwe wegen.

Vliegend hart

Het hart is een belangrijk symbool
voor de liefde tot de medemens en tot God.
De vleugels drukken het verlangen naar vrijheid uit.

Bijbel en kruis

De meeste van de zeven vrouwen hebben een diep geloof
en lezen elke dag de bijbel.
Zij hongeren naar spiritualiteit, naar een relatie met God
en naar een leven in navolging van Jezus.

Deze icoon is aangeklikt
en heeft het venster geopend van het groene kruis met de witte duif.

Natuur

De natuur is het levensfundament.
Zij geeft voedsel om te leven.

Kind met emmer

Eén van de vrouwen is zeer geraakt door de arbeid,
die zeer kleine meisjes in haar geboorteland
moeten verrichten: water dragen.
Water als basis voor alle voeding.

Deze icoon is aangeklikt
en heeft het venster geopend van het kind als straatverkopertje.

Man met kroon

Een man met kroon en daaronder naakte mensen.

Het geeft uitdrukking aan de machteloosheid,
die de vrouwen vaak ondervinden.

Muntstukken

Zonder geld geen eten.
Zonder geld geen leven in waardigheid.

Het geld verwijst naar de dagelijkse strijd
om je gezin en je familie te eten te geven.

Tralies

Het dagelijkse zicht op het leven in Frankfurt
is de blik door de tralies van de vrouwengevangenis.
Door de tralies werpen zij een blik naar de vrijheid,
waar zij naar uitkijken.

Vliegtuigen

Het vliegtuig is de schakel tussen Noord en Zuid.
Het ene vliegtuig vliegt als het ware over het beeldscherm naar rechtsboven, waar nog een icoon met vliegtuig staat.

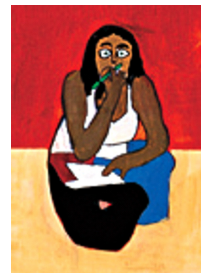
Je zou het de startknop kunnen noemen voor de dialoog.
Achter deze knop gaan meer verhalen schuil van andere vrouwen in andere delen van de wereld.
Ga zelf op zoek op het wereldwijde web naar die verhalen en treed ook met hen in dialoog.

Vrouw met boek

De vrouw heeft een boek op haar schoot en ze staart in de verte.

Het boek staat voor onderwijs en vorming
als voorwaarde voor een gerespecteerd beroep
en voor de verandering naar een nieuwe, duurzame wereldorde.

Haar blik verwijst naar wens om een zinvol bestaan te krijgen.

Pannen

De pan is in Latijns-Amerika uitgegroeid tot een instrument van protest.

Vrouwen in Argentinië zijn daar ooit mee begonnen. Samen de straat op met potten en pannen en met veel kabaal de trom roeren.

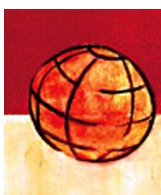
De Argentijnen noemen zo'n protest een Argentinazo.
Het is vaak een spontane en ludieke uitbarsting, maar een dergelijk protest kan ook gepaard gaan met onlusten en grimmige betogingen.

Deze icoon is aangeklikt en heeft het venster geopend van de vrouwen met pannen en deksels. De pan als trom is een symbool en actiemiddel om de schande van het aan de kant zetten van mensen aan de kaak te stellen.

Zogende moeder

Dit is het thema bij uitstek voor de zeven vrouwen.

Zij voelen zich verantwoordelijk voor de (op)voeding van hun kinderen.

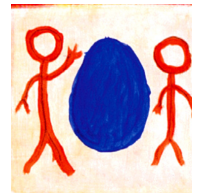
De wereldbol

Op het doek staan nauwelijks zichtbaar op de achtergrond lijnen, die lopen van boven naar onder en van links naar rechts: de lengte- en breedtegraden, die denkbeeldig over de aarde lopen.

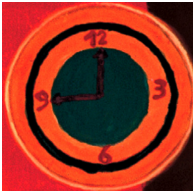
Deze lijnen verwijzen samen met het icoon van de wereldbol naar de ene aarde waarop wij leven en waarvoor wij verantwoordelijkheid dragen.
De vrouwen zeggen daarmee, dat hun verhalen niet alleen van betekenis zijn voor hun eigen continent, maar voor alle continenten.

Draadpoppetjes met ei

De vrouw en het kind op deze icoon staan symbool voor het gezin, waarin vrouwen vaak alleen voor de (op)voeding staan.

Het ei staat voor de gemeenschap waarvan zij deel willen uitmaken.

Klok

De tijd schrijdt voort
in het aangezicht van de vele miljoenen
gemarginaliseerden en uitgestotenen in de wereld,
die niet kunnen delen in de vruchten van de aarde.

Bureaublad overig

Kleur van het doek

De rode kleur is symbool voor het vrouwzijn;
symbool voor de liefde, de kracht en energie, die zij in zichzelf hebben gevonden.

Voor het leven zelf, voor levensbloed dat kan stromen,
maar ook kan stollen door het verderf van strijd en dood
waarmee de maaksters van het doek werden geconfronteerd.

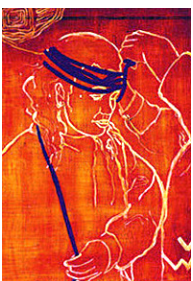
In een oude Indiase legende wordt over de kleur rood gezegd:
*'Ik ben het levensbloed. Ik ben de kleur van gevaar en van dapperheid.
Ik ben bereid te vechten voor de goede zaak. Ik breng vuur in het bloed en in het leven.
Zonder mij zou de aarde even leeg zijn als de maan.
Ik ben de kleur van de hartstocht en van liefde. De kleur van papavers en rode rozen.'*

De kleur straalt de hoop en het geloof uit dat het bloed zal kruipen
waar het niet kan gaan. Het leven heeft het laatste woord.

Ook iedereen van ons heeft een levenscontext en een achtergrond
waartegen zich het dagelijkse leven afspeelt.

Welke kleur zou jij jouw achtergrond geven? Wat betekent die kleur voor jou?

Rode draad

Door het rood van de achtergrond loopt een rode draad -*hier blauw*-.
In dunne gele lijnen zijn vrouwen getekend, die deze draad vasthouden.
De draad verbindt hen met elkaar.
De vrouwen gaan een bondgenootschap aan.
Het benadrukt nogmaals dat het doek het verhaal vertelt
vanuit het levensperspectief van vrouwen
als autonome mensen, als partners en als moeders.

De rode draad kan verstaan worden als teken van onderlinge solidariteit en wederzijdse
ondersteuning, die zij bij elkaar ondervinden. De vrouwen staan er niet alleen voor.
De draad in de kleur van het bloed symboliseert de liefdevolle verbinding
tussen de verschillende levens van deze vrouwen. Niemand is alleen op de wereld.

Met wie voel jij je verbonden? Hoe ziet die verbinding eruit?
Wat betekent verbondenheid voor jou in jouw leven?

Gele lijnen

De afbeeldingen in gele lijnen bij de vrouwen lijken op een doolhof of een labirint: het is de gang door het leven van vrouwen.

De zeven vrouwen zijn met deze lijnen

-goed zichtbaar in de zwart-wit bewerking hieronder- ook als silhouetten getekend.

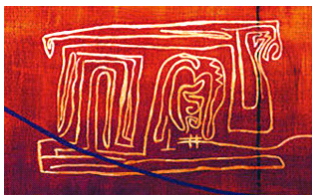

Het leven verstaan als een gang door een doolhof

is fundamenteel iets anders dan het leven verstaan als een gang door een labirint.

- ♦ *Een doolhof is een soort tuin die uit allerlei gangen bestaat.
Het heeft een ingang en gangen die leiden naar het doel in het midden van de tuin.
Maar er zijn ook gangen die uiteindelijk doodlopen
en gangen die je steeds weer terugbrengen naar hetzelfde punt.
De weg naar het doel is verre van eenduidig;
je wordt steeds weer op een dwaalspoor gezet.*
- ♦ *Een labirint bestaat uit één gang, die je van de ingang naar het doel brengt.
In een labirint kun je niet verdwalen, ook al kun je wel dat gevoel krijgen
door de vele bochten die je maakt en de hoeken die je steeds om moet slaan.
Wie een labirint ingaat en volhoudt in het volgen van de gang,
komt vanzelf bij het doel uit.*

De zeven kunstenaressen ervaren hun leven als een doolhof.

Vele malen zijn ze op een dwaalspoor gekomen
en teleurgesteld in het zoeken naar levensgeluk.

Steeds weer zijn zij wegen ingeslagen,
waarvan zij dachten en hoopten dat het de goede weg was.
Even zo vele malen kwamen zij bedrogen uit.

Hun verblijf als drugkoeriersters in de vrouwengevangenis
is daarvan het voorlopige eindpunt.

De droom van de vrouwen is dat hun leven verandert van een doolhof in een labirint.
Dat het leven onverwachte wendingen maakt, schrikt hen niet af.

Wel zijn ze op zoek naar de sleutel van het leven, die hen kan behoeden
voor dwaalsporen. Op zoek naar de levensgang die hen in een misschien kronkelende,
maar wel voortgaande lijn, uiteindelijk levensgeluk brengt.

Het is een droom, die zich op de achtergrond van het doek vermengt
met het rood van de liefde, kracht en energie en het rood van de strijd en de dood.

Heb jij ook de droom dat jouw leven een voortgaande weg is
zonder *-al te veel-* dwaalwegen?

Wat is voor jou de sleutel,
die voorkomt dat je steeds in een doodlopende straat terecht komt?

De menubalk

Onderaan het computerscherm staat de zogenaamde menubalk.
Daar staan drie teksten die corresponderen met drie van de geopende vensters.
De eerste en de derde titel zijn in het Spaans,
de middelste is in het Portugees geschreven.

hoy arroz

Hoy arroz = vandaag rijst.

Deze tekst hoort bij het venster van de gaarkeuken
met de gekleurde handen bij de drie zakken rijst onderaan.
De kleuren verwijzen naar de volkeren van de drie continenten van het Zuiden:
Azië, Afrika en Latijns-Amerika.

sangue é vida

Sangue é vida = bloed is leven.

Het grote venster midden boven correspondeert met deze tekst:
gebroken brood en een glas wijn.

Cristo quita hambre y sed

Christo quita hambre y sed = Christus stilt honger en dorst.

Deze tekst verwijst naar het grote venster
waarin uit de pannen met eten lege borden worden vol geschept.
Het beeld is de actuele invulling
van de tekst op de menubalk
in de hedendaagse Latijns-Amerikaanse realiteit.

De duif op het groene kruis

De duif verbindt de vrouwen, het kind
en het brood- en- rozen- tafereel.
Ze is een verwijzing naar de kracht van de Heilige Geest,
die mensen tot brood delen kan begeistere.

De duif op het kruis geeft aan, dat de vrouwen
hun visioen van een betere wereld niet alleen dromen.
'We laten onze idealen, onze dromen, niet aan het kruis slaan'.
Vastberaden blijven de vrouwen de trom roeren.

Lengte- en breedtegraden

Op de achtergrond van het doek zijn de breedte- en lengtegraden te zien.
Want de honger en de strijd tegen de honger
liggen niet alleen maar op het bordje van de mensen in het Zuiden.
Omdat we in een steeds meer verweven wereld wonen,
wordt ook van ons in het Noorden geëist,
dat we solidair zijn met het Zuiden om het hongerprobleem op te lossen.

De kunstenaressen

Indachtig het bijbelwoord *'Ik was in de gevangenis en jij hebt me bezocht'* (Mat. 25,36), vroeg Misereor begin 2003 aan een groep vrouwen of zij mee wilden werken aan een nieuw hongerdoek. Hun reactie was enthousiast.

Deze zeven Latijns-Amerikaanse vrouwen, die wegens drugsmokkel in een vrouwengevangenis in Frankfurt waren opgesloten, gingen aan de slag onder leiding van twee kunstenaressen en een pastor om het thema *-geef ons vandaag, ons dagelijks brood-* vorm te geven. Samen schilderden ze het hongerdoek.

Monika Wieczorek uit Freiburg en Tania Lescano uit Frankfurt/Argentinië, kunstenaressen met veel pedagogische ervaring, begeleidden de vrouwen vanaf de eerste penseelstreek tot aan het schilderen van het hongerdoek.

De groep bestond uit: Pretta, Lisa, Karina, Adriana, Ros, Tania en Bernadette. Hun uitwisseling van levens- en geloofservaringen leidde tot dit hongerdoek. Samen bepaalden ze de inhoud en schilderden er elk een deel van om te laten zien dat de mens niet van brood alleen leeft. (Lc. 4,4)

Het was een intensief proces volgens Lisa:
*'Wij spraken veel over onze levensbehoeften,
over God, over het leven in Latijns-Amerika en Duitsland.
Soms hadden we heftige discussies.
Maar aan het eind schilderden we allemaal een afbeelding.
Iedereen heeft wat gemaakt'.*

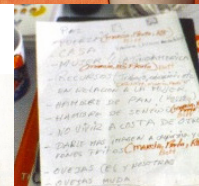
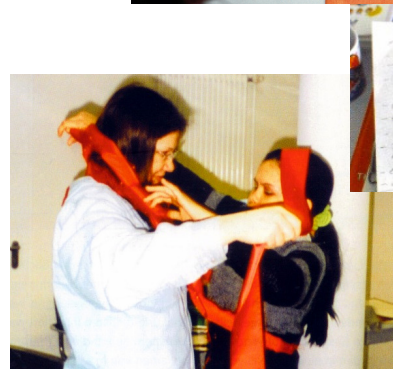
Een intensieve dialoog heeft geleid tot hun beeldverhaal over ons dagelijks brood en *'dat de mens niet leeft van brood alleen'*. Het is een verhaal geworden over de harde werkelijkheid van alledag in de marge van de wereld en over de droom van een beter leven.

De vrouwen zitten in de gevangenis een straf uit als drugskoeriersters. Onder de zeven vrouwen zijn alleenstaande moeders, vrouwen die voortdurend strijden voor het leven en overleven van hun gezinnen, maar ook vrouwen uit de middenklasse. Allemaal hebben ze de hoop gehad als drugskoerierster hun inkomen wat te kunnen aanvullen. Zij hebben daarvoor de risico's genomen en dragen daar nu als gevangenen de gevolgen van.

Het maken van het hongerdoek is voor hen niet op de eerste plaats een middel om aandacht te vragen voor hun gevangenschap. Zij zijn zich er van bewust dat ze een strafbaar feit hebben gepleegd. Hun daad is uit economische noodzaak geboren, zo lichtten zij zelf hun aanwezigheid in de gevangenis toe.

De belangrijkste reden om het hongerdoek te maken motiveren zij als volgt:
'Wanneer de inzet van het hongerdoek er toe leidt, dat mensen in de Eerste Wereld gevoelig worden voor de mensen in de Derde Wereld, dan kunnen wij zeer tevreden zijn over de kleine bijdrage die wij aan zo'n nobele zaak geleverd hebben'.

Ontwerpen en maken van het hongerdoek

Achtergrondinformatie

De vormgeving: moderne oproep tot dialoog.

Dit hongerdoek is een uitvergroting van een computerbeeldscherm.

Dit beeldscherm laat een aantal vensters *-Windows-* zien, die zouden kunnen verschijnen als je op het wereldwijde web *-www.-* op zoek gaat naar informatie over mensen die leven in de marge van de wereld. Vier vensters zijn geopend.

De keuze van een computerbeeldscherm als het format *-vormgeving-* voor het hongerdoek is een verwijzing naar onze moderne manier om met de wereld in dialoog te gaan.

Het is de website van deze zeven vrouwen en daarmee een uitnodiging om bij wijze van spreken ook je eigen website te maken. Het is een uitnodiging om het éénrichtingsverkeer tussen Noord en Zuid te doorbreken.

Het hongerdoek als product van de dialoog tussen de maaksters houdt de belofte in dat een dialoog tot iets moois, waardevols en betekenisvols kan leiden. In dit geval een prachtig hongerdoek.

Naast de vier geopende vensters is er meer informatie te vinden over mensen in de marge op dat wereldwijde web. Deze informatie zit verborgen achter alle andere *-kleine-* afbeeldingen op het doek in de zogenaamde iconen, de menubalk en het bureaublad van het computerscherm.

Meditatietekst

Wij geloven in God;

Hij houdt van hen
die zich aan de wet houden.
Hij biedt de slachtoffers
van geweld zijn hulp.

We geloven in Jezus
Christus, Zoon van God,

onze broeder en verlosser.
Hij gaf wie honger hadden te eten.
Hij gaf wie in het donker leven het licht.
Hij gaf gevangenen vrijheid.

We geloven in de heilige Geest.

Zij geeft nieuwe moed
aan de vertwijfelden.
Zij geeft de waarheid
aan wie in leugens leven;
Zij geeft hoop van leven
aan hen die in doodsangst verkeren.

Amen.

oy arroz sangue é vida Cristo